

OR Pg 52 B . 36

GOEJE, M. J.

VIII

4 brieven (32-35)

1 Pg 3

Welleerden 7/3 '93.

Hooggerichte vriend,

Veel genoegen deed het mij, na lange pauze weder eenig teken van leven van u te mogen ontvangen. Een' veelbewogen tijd heeft men ook in ons om zyne rust en phlegma beroevende land doorgemaakt! Dit zal zeker bijdragen om veler ijver voor kiesrechtuitbreiding te temmen; trouwen bij vele kamerleden geloof ik, dat die ijver minder werkzaam zal zijn, indien zij niet bedrukt waren voor concurrentie. Althans van enkele die ijverans heb ik nog zoo lang niet geleden met een uiting in geheel anderen zin gehoord.

Hier dat men het denktoefte nog lang zonder social-democratie en annex-moeder stellen. Een op roer in Mediom, waerby Ravenswaay vermaant zoo zijn, bleek bij nader inzien in het toern van een groppenmaker te zijn opgekomen naar aanblijding van een pak slaag, zooals R. die dooptjes van zyne jaloersche wedderhelpe pleegt te ontvangen; diemoral, naar het Schynb, met bijzonder zinnover. 't Moes minder aangenaam voor hem geweest zijn, na die kostjding een telegram van zyn collega te

ontvangen met de vraag, of hij nog leefde en hoe de zaken stonden! In Bantem heeft hij, niet alleen door zijne huiselijke gerechten, men ook door eigen onbesuisdheid veel bedorven, en ik heb toen ernstig aangedrongen op zijne verplaatsing. Ik geloof wel, dat hij daarom wat boos is, maar het ging niet anders. Een Locomoti-fstukje over Bantem (ik schreef daar, ook om onbekend te blijven, overwelpt fort: of Bantam) zeed ik te tegelst met dezes met verzoek om geheimhouding.

Ontrent den gezondheidstoestand mijner zuster te Leiden krijg ik wel eenigzins verontwaardigd berichten; het schijnt, dat de Schot, die haar denwgestel door manne's overlijden onderging, treurig lang naverkt. In zulke gevallen gevoelt men de grootte van den afstand, die ons van het vaderland scheidt; raad geven in omstandigheden, die men niet zelf waarmen kan, is zoo moeilijk.

Wat de besnijdenis aangaat, moet ik mij in de Medonbrieven houden aan de Sjafi'ichische wet, die hier te Lande in deze zoowel theoretisch als practisch gekeerd en nageleefd wort. De hier volgende planken mit gezeghelde wetbeken:

ووجب ختان المرأة 140 Path al-mu'in, pg. 140
والرجل حيث لم يولدا مختونين لقوله تعالى واتبع
ملة ابراهيم ومنها الختان واختن وهو ابن ثمانين
سنة وقيل [قول ضعيف = زور] واجب على
الرجال وسنة للنساء

ووجب (in de Kitab as-Sijal) :
ختان لذكر وانثى ان لم يولدا مختونين الخ
ووجب (in de Kitab as-Sijal) :
ختان المرأة والرجل حيث لم يولدا مختونين

den zin, dat men dus terecht hier de auzgemaam-
de „Soennat“ (niet in den zin van moestakebb,
maar in dien van soennat an-nebi, die
ook kan zijn) over beide geslachten als
wädjib beschouwt.

Deel I van mijn Atjeh-boek is gerued voor
de pers en zal ± 500 pagina's royaal 8° be-
slaan. Maar het is ontstaan als oververking
van een gedeelte van mijn Verslag, wort
het door de Regeering uitgegeven en ter lands-
drukkenij gedrukt. Zoo was dus de kwestie-
de keuze van eenen uitgever geen kwestie; en
verzien van het altijd wortig gevoel zijn, het
hier te drukken, door de correctie te veel te
zwaar opbevel om dit als een ander te kunnen

opdragen. Waarschijnlijk zullen gelijc met het II de
deel en aantal reproducties van photographieën wor-
de uitgegeven, die ^{dan} door tusschenkomst van het
Min. v. Kol. in Holland gemaakt maken worden.

De druk van Deel I zal met 5-6 maanden
duren, daar men niet meer dan hoogstens 2 vel
per week van één werk kan zetten.

Uit mijn verslag heeft de Min. v. Kol., die het
geheim wil houden, een jinsrede geïnterd, die
200 uit haar verband gerukt, en overrechtighe,
indruk van het geheel geeft ijsus iets diende des
oók verboden te zijn.

Mit hartelijke groeten aan U en de uwen dient
hoogachtent

Uw

C. Franck Hongkong

Wettervredes 6/4 9/3.

Hooggeachte vriend,

De eerste aanleiding tot dit schrijven is het bericht, dat ik van mijne zuster ontving omtrent het door U geleden verlies, waarin ik van harte deelneem. Uit dat bericht maak ik op, dat het overlijden Uwer zuster vrij plotseling en onverwacht plaats had. Naar aanleiding van zulke gevallen denkt men onwillkeurig met meer bezorgdheid aan hen, die men nog heeft. Hetgeen ik nu en dan vernemen over den toestand mijner zuster te Leiden, sedert den doot onzer lieve moeder stemt mij niet gerust.

Verder heb ik U te danken voor de toezending van het Gidsverdrubkje, de herinnering aan de Heeren Fikri. Zoo verlichte lieden zijn niet talrijk, zelfs in Egypte, en hunne stem blijft verhoord die eens roependen in de woestijn, hunne beschouwing van des Goraas etc. in de ogen der groote meerderheit erger dan ketterij. Ook de quaestie der verhouding van de natuurlijk zich ontwikkelende volkstulen en de kunstmatig tegen beduidende verandering gewaarborgde schrifttaal

beoordeelt door iemand van een standpunt, dat te ver boven of buiten het werkelijke leven zijn volks staat, en voert hem de bespreking daarvan tot onwillkeurige onjuistheden. Want het is niet waar, dat het volk overal klassiek Arabisch verstaat - integendeel. Op school leeren zij des leers in elk opzicht onverstaanbare *Formas grammaticas*, en iets anders van de klassieke taal leert nauwelijks 1 op de 1000. Maar iemand als Fikoi, die van de jeugd af beide, klassieke en populaire taal kent, en die, als hij zich op zijn rijp beschaafd inderdaad jegens eenen landgenoot, door deze stellig verstaan wordt, vergeet licht, dat zijn beschaafd gesprek, waar het niet over geleerde onderwerpen in een dapsig gezelschap loopt, vol is van idiotismen, die de outsider duidelijk opmerkt. Als mijn modern-ontwikkelde Arabieren als oelama's hebben eerst eenig begrip van het wesen einer volkstal; zij bevredigen die naar de *āel* en de *gā* en komen dan natuurlijk tot des onwetenschappelijke spellingen, als dat die dialecten en eenmaal zoo van verwarring en slordigheid zijn, natuurproducten zonder natuurwetten.

Dat instuursen het vervangen der schrifttaal door dialectische schrifttalen geen aanbeveling verdient, zal iedereen hem toegeven, te meer daar men schrijft voor hen, die lezen, en de meesten, die alleen de volkstal kennen, geen boek lezen kunnen, ook al ware het daarin gesteld. Iemand, die echter ^{zich in} *zuiver* klassiek Arabisch, goed uitgesproken, zou richten tot eenen Egyptenaar, Syrier, Abekken, Hakhremit, uit het volk, had evenwel kans van verstaan te worden als iemand, die *zuiver* Nederlandtsh zou spreken tot een Noord-Brabantshen boer; men zou hem antwoorden: ik versta u niet, want ik ken alleen Arabisch. Geen gemidd. Egyptenaar weet, dat *لَا تَرِيدُ* hetzelfde beteekent als hetgeen hij dagelijks inderdaad met *āwiz ē?* eng. eng.

Het begrip der niet te verhinderen natuurlijke ontwikkeling van levende talen onder den invloed der levensomstandigheden van hen, die ze gebruiken, zal nog lang ook des besten Verstanding een diep mysterie blijven.

Landelyk is de druk van Deel I van mijn Afgehuwde begonnen, maar 't zal lang duren

door men op de Landsadrukkerij velelei werk heeft. Een correspondent der Delicourant in Holland heeft een relaas gegeven van den inhoud van mijn verslag, dat veel berijst, dat Kamerleden uit de School gekent hebben, maar tevens, dat daardoor allerlei ongunstige geruchten in omloop komen en denkbeelden mij worden toegedicht, die verre van mij zijn. Dit geeft nu allengs aan anderen hier, die het verslag gelezen hebben, aanleiding om in diverse dagbladen verbeterde bezinselen aan den man te brengen.

Ik ben o. a. ook bezig met een kort overzicht van de geschiedenis van den invloed der Antiquen op de Ind. maatschappij alhier, als byvoegsel tot een onderzoek naar den invloed der „vreemde Oosterlingen“ op de sociale toestanden in den Ind. Archipel, dat aan Groenewald is v. gedragen. Meer en meer heeft zich de overtuiging bij mij gevestigd, dat direct - Antiquen invloed hier niet veel ouder zijn dan een eeuw.

Waarlijk gretent, met hoogachtung
Uw minn

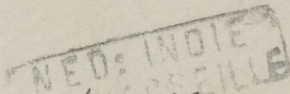
C. F. J. van der Meer

per eerste mail.

Adviseur voor Oost. talen en Mohamm. Recht.

Prof. Dr. M. J. de Goeje.

6/4/93

Leiden.

X02

A.02

1893-06-20

ci

Woensdag 20 Juni '93.

Hooggeacht vriend,

Behalve mijn vriendelijken dank voor de toezending van het sedert in mijn bezit gekomen nrsel over as-Sjāfi'ī, dat mij zeer interesseerde, heb ik aan mijn laatste brief nog toe te voegen een mededeeling over de lotgevallen van mijner Mal. catalogus der Berl. Hofbibl.

Rust werd dienaangemaakte verkeerd ingelicht of begreep zijn zephieden verkeerd. In Maart '89 werd mij door Wilmanns belooft, dat men, zoo eenigzins mogelijk, nog in dat jaar met den druk beginnen zou; Wilken zou de correctie bezorgen. Sedert vernam ik niets, en een herinnering van Wilken werd met een onbeduidende verklaring beantwoord.

Nu had ik reeds vóór Maart '89 aan Wilmanns medegedeeld, dat het ^{Ind.} Institut des druck wilde bezorgen en een betamelijk aan-

tel overdrucken aan de Berl. Bibl. afstemmen,
 maar dit werd onverwandelijk afgelegen,
 "daar men den druk en de uitgave zeer maal
 zelf bezorgen kon". Wilmanns trachtte geheel
 van mij af te komen door mij zonder eenige
 voorafgaande afspraak eenen brief van 300 Mark
 als honorarium toe te zenden, maar ik zond
 hem dien terug en zeide, alleen 40-50 over-
 drukken te willen hebben.

Uindelijk, vóór eenige maanden, schreef ik
 Wilmanns een herinnering; vraagde hem,
 waarom na bijna 4 jaren nog niets gedrukt
 en mij ook geen enkel bericht van verhindering
 gezonden was, en tensoo, of het reglement
 der Berl. Hofbibl. verbiedt, dat catalogi
 of laat om zegen studien over een geheel
 verzameling, tot die bibl. behoorende, elders
 gedrukt worden.

Ik kreeg te antwoord, dat ik het middel
 moest verschuldigen „weil die Fonds
 überlastet waren“ (WB. het geheel zal

5 vel druks ongeveer bedragen, en ik het
 de toch die „Fonds“ met 300 Mark
 verzijkt!), dat men thans evenwel zoo
 spoedig mogelijk zoo beginnen. Daar ik
 evenwel in mijn brief tevens het mededeelde,
 dat ik thans, na 4 jaren, de autorisatie
 tot het drukken tot een herziening der
 copie moest intrekken, daar ik nauwelijks
 hier verleden nieuws op het gebied der Med.
 Litteratuur had gezien, zond W. mij
 overeenkomstig mijn verzoek, de copie terug.
 Mijn vraag betreffende het reglement be-
 antwoordde hij ontrijkelijk of eigenlijk niet;
 hij schreef nl. „ik kan toe den druk van
 eenen catalog. der Berl. Boekrij elders dan
 van wege die bibl. geen vergunning geven“
 maar liet in het midden, of men die ver-
 gunning noodig heeft. Kon ik mij ontrent
 dit laatste punt zekerheid verschaffen, dan
 was ik zeer dankbaar, want eigenlijk heb
 ik geen lust, nogmaals een proef te nemen

met de voortvarendheit, de toereikendheit der
 geldmiddelen en de oprulling van betamelijkheid
 der Koninklijke bibl. Ook kan ik mij moeilijk
 en reglement denken, dat verbieden zou, er-
 gens eene litterarische studie te publiceren,
 waarbij eene geheel, nog ongepubliceerde
 verzameling besproken werd. Ik zou lieft
 mijne copie eene een weinig aanvullen en die
 dan bij Instituut of Neder. Genootschap deelen
 kan.

De Amier Hamzah - preproung schijnt mij niet
 gelukkig overvat, daar van Arab. bronnen geen
 sprake is (alleen de naam is daarvan ontleent)
 en de hier populaire versies althans ook niet
 aan Perzische modellen ontleent, maar naar
 verhalen in Zuidindische dialecten (die
 thans ook in druck verkrijgbare zijn) schijnen
 te zijn bewerkt. Wat Grashuis in de Ind. Gids
 over Amier Hamzah ten beste gaf, is meewonder
 fonteyf, zelfs hetgeen de Soend. redactie betreft

Met hartelijken groet, steeds hoogachtend

Uw
 P. Franck-Hungarovic

1893-11-20

01

Hooggeachte vriend,

Dankbaar ontving ik uw aankondiging der Tunisische Märchen en uw optiel over de Bâbi's en las beide met genoegen. Over de verhouding van klassiek en vulgair Arabisch zou ik uw uitspraak niet zonder veel voorbehoud durven onderschrijven; Hadhranisten, Mekkanen, Egyptenaren en Syriërs toch beschouwen, hoe geleerd en beschaafd ze ook mogen zijn, de moderne landstaal, die zij dagelijks spreken, niet als de platte volkstaal, en zij zouden zich door onder elkander eenigzins klassiek te spreken, zoodat zij dat tegenover geleerde Europeanen wel doen, belachelijk maken. De spraakkunst, klankleer, vormen en zinsbouw vooral als het spraakgebruik hier wettelijk als beschafte spraaktaal intusschen gebruikelijk, de dialecten looft hi'ó willen, dat ik voor geleerde Hadhranisten, dierzijle Mekkaansche woorden in 't Hadhranitisch moet vertalen om ze hen te doen verstaan. En de klassieke taal leeren zij allen, gelijk wij, uit spraakkunst -

en woordenboeken, al valt hem dit ook even-
 dig veel gemakkelijker dan ons. Verder zijn
 de vrouwen in Soemba niet zoo ongeleerd als
 een hunner landskinderen wel wilde doen gelooven.
 Saggid Oelkman, die lang in Soemba verbleef,
 vertoonde mij stukken van een Soemba'sche
Schrijft, en hij kende er vele geleerde vrou-
 wen; nimmerlijk vindt men ze allen in vrees-
 name families, en minder in de kringen,
 waar men bij voorkomende spraakjes of liederen
 verzamelt.

Hiindelijk heb ik vóór een dag of 10 U per
 seepost. Deel I van mijne „Atjehers“
 kunnen toezenden. Deel II is zoo goed als
 klaar, maar de druk kan eerst na 1
 Januari beginnen. Ik hoop, dat men ook
 in de II^{de} Kamer zal gaan begrijpen, dat
 ik niet in ledigheid mijne pen slijt.

De Ind. Regering heeft trouwens in haar
 laatste Koloniaal Verslag de vraag, waar-
 toeh die belangrijke rapporten van mij blaven,
 daar toe snede beantwoord met de mededeel-
 ling, dat die werden ingediend aan de
 Regering en door deze toezonden aan die

ambtenaren, die er voor de gunstige profijt
 van konden trekken. Ik verbeeld er mij,
 heeft onder, dat, wanneer men die rapporten
 over de details der geestelijken rechtspraak enz.
 op Java voor de Kamers had laten drukken,
 zoo goed als niemand er inzage van zou
 nemen; afgezien, mij van de vraag, of het
 wenschelijk is, aandrang te geven tot
 nuttelooze kamerdebatten over details van
 beleid in die dingen.

En vrij groot aantal exemplaren van mijn
 boek wordt ter distributie naar Koloniën
 verzonden, zoodat belangstellenden in Holland
 te zijner tijt zeker exemplaren zullen
 ontvangen. Om deze reden, en daar ik zelf
 met mijne exx. wel weg weet, zoud
 ik slechts naar U en Van der Lijde
 exx.; mocht men anderen verwonderd zijn
 er geen ontvangen te hebben, dan wil U
 ze misprijzen wel geruststellen?

De nieuwe Gron. Gl., met wie ik toeval-
 lij gedurende zijn reis als particulier door
 Indië een vrij uitvoerig gesprek over alba-
 lei (o. a. Atjeh) had, raadplee mij

ganne. Hij is zelfstandiger dan zijn voor-
 gangers en meer gewaard, nauwkeurig, en
 Indische zaken, maar veel minder knap.
 Daarom en wegens de toch zoo gebonden
 positie onzer onderkoningen heb ik geen
 bijzondere groote verwachting van de gevol-
 gen dier zelfstandigheid. Hij zal vermoer-
 delijk allengs verminderes of hem te
 val brengen. Men reeds kans hij in Rijkszaken
 niet doen, wat hij zou wenschen, bij-
 gescreind maken, aan het régime van den
 hollen fanfaretrumpetter Deykerhoff,
 dies hij toch kent en doorzouwt als
 onvoetend en onbetrouwbaar.

Wat zal de pas gepromoveerde Jongeboll
 gaan doen? Blijft hij in Holland zijn
 Oudjav. studies voortzetten? Zijn disserta-
 tie geeft wel niet zoveel te verwachten
 als die van Adriani, maar getuigt toch
 van heel andere studie dan die van Gam-
 ming, dies men hier gaarne voor goed
 zou mispen.

Met kindeelijken groeten aan U en de uwes
 steeds hoopzachtelijk Uwe

P. Smoekhorst

101

De Adviseur
VOOR
Oost-talen en Mohamm. Recht

REDAKTIE
OVER
GENUA

Prof. Dr. M. J. de Goeje

Leiden.

20/11/1893

X02

C. 4